

probos

● *Bosbouw in Bosnië-Herzegovina*

Hout is een belangrijke grondstof voor Bosnië-Herzegovina. Voor de oorlog was 11% van de beroepsbevolking werkzaam in de houtindustrie en exporteerde het land jaarlijks voor meer dan 200 miljoen euro aan houtproducten. Bosnië-Herzegovina heeft een groot potentieel aan kwalitatief hoogwaardig hout en heeft goedkope arbeidskrachten. Hoe staat de sector er op dit moment voor? Ligger er kansen voor Nederlandse bedrijven?

Bosbouw in Bosnië-Herzegovina

Politieke situatie

De Europese Commissie heeft onlangs besloten de besprekingen te openen met Bosnië-Herzegovina, als een eerste stap naar mogelijke toetreding tot de EU. Dit zal echter geen gemakkelijke weg worden: 10 jaar na het tekenen van het Dayton-vredesakkoord vormt Bosnië nog steeds geen eenheid. Het bestaat als het ware uit twee delen, de Moslim-Kroatische Federatie en de Republika Srpska met elk hun eigen regering, parlement, politie en onderwijssysteem. De twee deelregeringen ruziën voortdurend, waardoor de besluitvorming wordt vertraagd en de economische ontwikkeling geremd. Dit heeft tot gevolg dat ook de Bosnische houtindustrie zich maar moeilijk herstelt, terwijl de houtindustrie juist een belangrijke pijler is voor de economie in een land waarvan 53,4% van de oppervlakte is bedekt met bos. Bossen vormen in feite de belangrijkste natuurlijke hulpbron in Bosnië.

Het bos

Bosnië-Herzegovina heeft een landoppervlakte van 51.200 km² : dit is 1,4 keer Nederland. In 2005 had Bosnië naar schatting 2,2 miljoen ha opgaand bos (Bron FAO). 55% van de oppervlakte bos valt binnen de grenzen van de Moslim-Kroatische Federatie en de overige 45% binnen die van de Republika Srpska. Verreweg het meeste bos is in het bezit van de staat (81%). De exacte oppervlakte bos in bezit van particuliere eigenaren is niet bekend. Met een oppervlakte bos van 0,74 ha per inwoner komt Bosnië op de 6de plaats in Europa. Het is dus een bosrijk land. De beuk (*Fagus sylvatica*) is de belangrijkste boomsoort in Bosnië met een aandeel van 49% in de totale staande houtvoorraad. Zilverden (*Abies alba*)

volgt met 20% op de 2de plaats gevolgd door fijnspar (*Picea abies*) met 14%. De winterseik heeft met een staande houtvoorraad van 20 mill m³ een aandeel van 6% .

Bijdrage aan de nationale economie

De bosbouw, houtverwerking en de pulp en papierindustrie zijn belangrijke sectoren voor de nationale economie van Bosnië. Tot het midden van de jaren tachtig droeg de bosbouwsector 2,4 procent bij aan het bruto nationaal product. De houtverwerkende industrie droeg zelfs 6% bij aan het bruto nationaal product.

Houtoogst

Het niveau van de houtoogst is over het algemeen laag, maar in sommige delen wordt er juist uitzonderlijk veel gekapt. De lopende bijgroei in 2001 in de Moslim-Kroatische Federatie bedroeg 4,12 miljoen m³ waarvan 2,48 miljoen m³ werd gekapt. Dat is een benuttingsgraad van 60% van de bijgroei. Dit houtoogstpercentage is vergelijkbaar met Nederland, maar als er vanuit wordt gegaan dat 10% van het bos niet betreedbaar is vanwege de aanwezigheid van mijnen, een groot deel van het bos in de bergen ligt en daardoor dus moeilijk te exploiteren en er per 1000 ha slechts 8 km bosweg

beschikbaar is, dan is het duidelijk dat er een grote druk is op de goed bereikbare delen van het bos. In die delen zal de houtoogst de jaarlijkse bijgroei vaak overtreffen. Aan de ene kant wordt er dus roofbouw gepleegd in de goed bereikbare bosgedeelten, maar in de slecht bereikbare delen raakt het bos overgroeid waardoor de houtkwaliteit afneemt.

Over het algemeen is de houtoogst in de bossen gering. Minder dan de helft van het bosareaal in Bosnië-Herzegovina (1,3 miljoen ha) kan op een winstgevende manier worden geëxploiteerd. Dit exploitierbare bos heeft een gemiddelde houtvoorraad van 216 m³/ha. In Nederland is dit gemiddeld 194 m³/ha. De jaarlijkse bijgroei bedraagt 5,5 m³/ha/jaar, tegenover ruim 8 m³/ha/jaar in Nederland. Op basis van deze bijgroei werd er voor de oorlog 7 miljoen m³ hout per jaar geogst. Dit oogst volume is potentieel beschikbaar voor de strategische ontwikkeling van de Bosnische rondhoutverwerkende industrie.

Bedreigingen voor de bosbouw

De bosbouw in Bosnië-Herzegovina

vlakke van 8 vierkante kilometer geruimd, maar dit is vrijwel niets in vergelijking met de 2000 vierkante kilometer die volgens de EUFOR nog bezaaid liggen met mijnenvelden. Het kan nog wel 75 jaar duren voordat al deze mijnen zijn geruimd. Naast de mijnen liggen er ook nog eens 2 miljoen explosieven verspreid over Bosnië. In sommige gedeelten is het hout onverzraagbaar, omdat het hout granaatscherven en kogels bevat.

volle sterkte te laten draaien. Echter, daarentegen zijn er veel (in de Republika Srpska alleen al 700-900) particuliere “illegale” rondhoutzagerijen die zeer efficiënt werken.

Illegale houtkap

De illegale houtkap vormt in Bosnië een groot probleem. In 2005 zijn er 4000 mensen gerechtelijk vervolgd vanwege illegale houtkappraktijken. De regering loopt hierdoor belastinginkomsten mis die erg belangrijk zijn voor de wederopbouw van het land. Naar schatting bedraagt de schade aan gederfde belastinginkomsten 100 miljoen euro per jaar. Naast het gemis van belastinginkomsten zorgt de ongecontroleerde kap ook voor de achteruitgang van de natuurwaarde in de bossen en heeft het erosie tot gevolg. De controle op illegale houtkap is ingewikkeld, omdat er geen landelijk ministerie is die over de bossector gaat: de verantwoordelijkheid voor deze sector is verdeeld over de regeringen van Moslim-Kroatische Federatie en de Republika Srpska. Daarnaast zijn er veel te weinig inspecteurs in het bos. Tijdens zijn bezoek aan Bosnië in 2005 pleitte de Nederlandse minister Kamp er voor de Bosnische autoriteiten aan te sporen het stelen van hout en de illegale uitvoer van rondhout aan te pakken. Inmiddels

wordt door verschillende zaken bedreigd, waarvan de meeste te maken hebben met de oorlog en naoorlogse activiteiten. De grootste bedreiging vormen de mijnenvelden. Geschat wordt dat er over het gehele land nog 700 duizend landmijnen liggen. Er wordt aangenomen dat meer dan 10% van bosoppervlakte is bedekt met mijnen. Deze mijnen zijn een groot probleem, omdat ze de toegankelijkheid van veel bossen beperken. Dit heeft onder andere tot gevolg dat er niet kan worden ingegrepen in het geval van bosbranden of het uitbreken van ziekten en/of plagen. In 2004 zijn de mijnen over een opper-

Andere bedreigingen voor de bosbouw zijn: de degradatie van het bos door illegale kap en het op ongecontroleerde wijze omzetten van bos in woonwijken, wegen en industrieterreinen. Daarnaast heeft de bosbouw nadelige gevolgen gehad van het ineensstorten van de hout- en papierindustrie tijdens de oorlog. Er is op dit moment bijvoorbeeld geen markt voor vezelhout, fineerhout en hout voor andere eindproducten. Tegelijkertijd hebben de legale rondhoutzagerijen een overcapaciteit. De bosbouwsector is niet instaat om voldoende hout aan te bieden om al deze zagerijen op

Tabel 1. Informatie over bos en de houtproductie in Bosnië-Herzegovina

	RS	Federatie	Totaal
Totale oppervlakte bos (ha)	1.210.000	1.500.000	2.710.000
Totaal staatsbos (ha)	980.000	1.207.000	2.186.000
Totaal particulier bos (ha)	230.000	294.000	523.000
Totale staande voorraad (m ³)			391.000.000
Jaarlijkse bijgroei (m ³)	3.812.000	4.130.000	7.942.000
Jaarlijkse oogst (m ³)	1.659.000	2.480.000	4.139.000

FOTO: Ameco BV

hebben de EU vredeshandhavers (Eufor) actie ondernomen om de illegale houtkap tegen te gaan. Er worden helikopters ingezet om de illegale houtkap op te sporen en daarnaast worden er op willekeurige plaatsen langs de wegen checkpoints opgezet. Bij deze checkpoints worden transporten van hout onderschept en gecontroleerd.

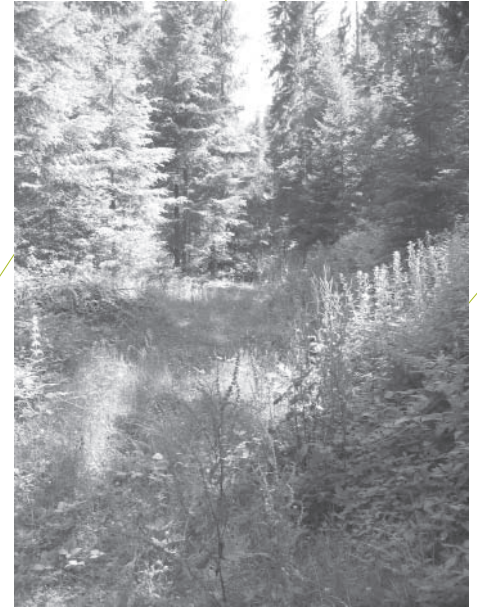
Ontwikkeling van de afzetmarkt

De Wereldbank, OHR (Het kantoor van de hoge vertegenwoordiger van de EU in Bosnië-Herzegovina), verschillende NGO's en vele andere organisaties werken actief aan het verbeteren van de marktpositie van de bos- en houtsector in Bosnië. De goede houtkwaliteit (vnl.

beuk) gecombineerd met goedkope, maar hoog opgeleide arbeidskrachten worden hierbij aangegrepen om Bosnië een concurrentievoordeel ten opzichte van andere landen te geven. Met name het ontwikkelen van een afzetmarkt voor het vezelhout lijkt erg belangrijk. Ook Nederlandse bedrijven zijn hierin actief: Isoform Leek bv. heeft bijvoorbeeld een joint venture gesloten met het Bosnische bedrijf Isowood. Dit initiatief wordt ondersteund door de EVD. Eveneens met steun van de EVD is er in Sarajevo een houtexportbureau gevestigd, dat de afzet moet bevorderen van het Bosnische hout op de West-Europese markt.

Certificering

Op dit moment is er nog geen bos in Bosnië gecertificeerd, maar Ameco Environmental services bv voert op dit moment in opdracht van de EVD een project uit dat als doel heeft 2 bosbedrijven volgens de criteria van het FSC te certificeren. Het gaat hierbij om een bosbedrijf in de Moslim-Kroatische Federatie en één in de republiek Republika Srpska. De certificering van deze

twee bedrijven zal in 2006 worden afgerond. Naast de certificering van de twee bosbedrijven wordt ook een chain of custody opgezet, zodat het geleverde hout als FSC-hout op de Nederlandse markt kan worden gebracht.

Conclusie

Een bosrijk land als Bosnië heeft potentieel veel te bieden, maar er zal nog heel wat moeten gebeuren voordat de bosbouwsector weer de capaciteit en het marktaandeel van voor de oorlog zal hebben verworven. Het Nederlandse bedrijfsleven biedt hier en daar een helpende hand om de ontwikkeling van de bos- en houtsector weer op gang te krijgen. Ook de verouderde houtverwerkende industrie kan structurele hulp gebruiken. Voor ondernemers liggen hier grote kansen. Echter, het probleem van de landmijnen en van de wijdverbreide illegale kap zal eerst moeten worden opgelost, voordat de markt weer enig vertrouwen krijgt in het Bosnische hout.

Leen Kuiper
Jan Oldenburger

FOTO: M. Avdibegovic

